

RICHTLIJNEN OBJECTIVERING CASCO NOORD-OOST TWENTE

Auteurs: A. Kamerling, E. Jongsma, R. Pater, J. Oldekamp
Datum: 18 juni 2012
Versie: Definitief

Inhoud

1 Casco benadering Noordoost Twente	3
1.1 Werkwijze casco benadering	3
1.2 Leeswijzer	4
2 Richtlijnen bij het verwijderen van landschapselementen	5
2.1 Inleiding	5
2.2 Lengte en breedte opmeten	5
2.3 Houtwallen	6
2.4 Bomenrijen	6
2.5 Aaneengesloten houtopstand	6
2.6 Houtige opslag	7
2.7 Eigendomssituatie	7
2.8 Veld- of GIS-meting	7
3 Aanbevelingen bij het opnieuw aanleggen van landschapselementen	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Algemene aanbevelingen	8
3.3 Inheems en streekeigen plantmateriaal	9
Bijlage 1	11

1 Casco benadering Noordoost Twente

1.1 Werkwijze casco benadering¹

De landschapstypen van Noordoost Twente vormen het uitgangspunt van de casco benadering, samen met de ontwikkeling die deze landschappen hebben doorgemaakt (dynamiek). Samen bepalen zij de ontwikkelingsrichting voor het toekomstige landschap. Dit is in overeenstemming met de catalogus gebiedskenmerken van de provincie Overijssel, waar de kenmerken van de agrarische cultuurlandschappen leidend zijn voor nieuwe ontwikkelingen.²

- In **hoog dynamische landschappen** zijn robuuste elementen op (nieuwe) hoofdstructuurlijnen te verkiezen boven lokaal herstel van kleinschalig agrarisch cultuurlandschap.
- In **matig dynamische landschappen** liggen kansen voor behoud en herstel van de oorspronkelijke hoofdstructuren van het agrarische cultuurlandschap.
- In **laag dynamische landschappen** ligt de focus op behouden, en waar nodig op herstellen van landschapsstructuren.

Elk landschapstype heeft een eigen kenmerkende structuur van opgaande beplantingen. Deze structuur is het 'casco' van het landschap. In de praktijk werk de casco benadering met het principe dat landschapselementen die tot het casco behoren niet verplaatst mogen worden. De landschapselementen buiten het casco mogen wel verplaatst worden, mits voldaan is aan de spelregels voor compensatie.

De basis voor een initiatiefnemer/aanvrager is de casco kaart. Hierop staan drie typen elementen weergegeven, zie hieronder.

Landschapstype	Opmerking
Elementen die tot het casco behoren	Mogen in principe niet verplaatst worden
Elementen die niet tot het casco behoren	Mogen verplaatst worden, als aan de regels van de casco benadering wordt voldaan
Te compenseren elementen	Locaties waar de initiatiefnemer de elementen heen kan verplaatsen

Een initiatiefnemer kan met de casco kaart zelf beoordelen of zijn landschapselement tot het casco behoort of niet, daaruit volgen drie mogelijk aanvragen op basis van het casco, dit zijn:

1. **Regulier casco:** het te verwijderen element is geen casco en de initiatiefnemer compenseert op een lijn uit de cascokaart.

¹ De casco benadering in Noordoost-Twente, Alterra, 2012

² Provincie Overijssel, 2009

2. **Afwijking van de compensatie:** het te verwijderen element is geen casco, maar de initiatiefnemer wil compenseren op een andere plek dan aangegeven op de cascokaart.
3. **Afwijking van het casco:** het te verwijderen element behoort tot het casco en het te compenseren element ligt of op de cascokaart, zo niet dan is de een aanvraag een combinatie met situatie 2 (afwijking compensatie).

Spelregels behorende bij bovengenoemde typen aanvragen zijn terug te vinden in het rapport 'De casco benadering in Noordoost Twente'. Reguliere casco aanvragen volgen een relatief lichte procedure, de aanvragen met afwijking van compensatie of afwijking van casco volgen een zwaardere procedure.

1.2 Leeswijzer

In dit document worden objectieve richtlijnen gegeven voor het werken met de cascobenadering in Noordoost Twente. Deze richtlijnen zijn een aanvulling op de regels in het rapport 'De casco benadering in Noordoost Twente' en de voorwaarden binnen de kapvergunningen van de van gemeenten in Noordoost Twente.

De richtlijnen in dit document bestaan uit (1) eisen waaraan moet worden voldaan bij het opmeten van landschapselementen die worden verwijderd en (2) aanbevelingen voor het aanleggen en beheren van nieuwe elementen. Het is bedoeld om zowel gemeentes als initiatiefnemers helderheid te verschaffen bij het verwijderen en opnieuw aanleggen van landschapselementen.

In dit document worden de volgende typen richtlijnen behandeld:

1. Objectiveringsrichtlijnen voor te **verwijderen** landschapselementen – H2;
2. Aanbevelingen voor **nieuw** aan te leggen landschapselementen – H3.

Dit objectiveringsdocument sluit aan op het 'Leidraad beoordeling landschapselementen Groene en Blauwe Diensten' en de Dienstenbundel Noordoost Twente.³

³ Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel, 2012

2 Richtlijnen bij het verwijderen van landschapselementen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden objectiveringsrichtlijnen gegeven ten aanzien van de te verwijderen landschapselementen. Hierin wordt omschreven op welke wijze te verwijderen landschapselementen moeten worden opgemeten.

2.2 Lengte en breedte opmeten

Om de juiste compensatieplicht te berekenen, dient het te verwijderen element op een juiste en objectieve manier opgemeten te worden. Hieronder een lijst van uitgangspunten, op volgorde van belangrijkheid, op basis waarvan een element dient te worden opgemeten.

- 1 Wallichaam of zichtbare restanten hiervan, door reliëf, stobben of een ander type vegetatie;
- 2 Raster of insteek sloot, binnen 1 meter, maar in ieder geval buiten de houtige opstand of een restant hiervan;
- 3 Buitenste houtopstand of zichtbare restanten van buitenste houtopstand.

Bij twijfel over de afmetingen van het landschapelement is de luchtfoto van 2000 leidend. Er is sprake van twijfel als in het veld zichtbaar is dat een element aanwezig is geweest over een ander oppervlakte heeft gehad. Dit kan zichtbaar zijn door de aanwezigheid van reliëf, aanwezige beplanting, of fysiek zichtbaar structuur (gat in lijnelement).

Indien de breedte van het element varieert, dient om de 25 meter de breedte van het element te worden bepaald om hier een gemiddelde van te nemen.

Bij het bepalen van de breedte van een lijnvormig landschapselement geldt altijd een minimummaat, zie de tabel hieronder, de zogeheten ondergrens van het landschapselement.⁴ Deze ondergrens is ook van toepassing op vlakelementen, zoals een geriefhoutbosje.

⁴ Een minimummaat of ondergrens voor landschapselementen is van belang, omdat een ondergrens bij het bepalen van de compensatieplicht zorgt voor robuuste nieuw aan te leggen elementen, met een hoge waarde voor landschap, ecologie, cultuurhistorie en beleving. Daarnaast zorgt de ondergrens ervoor dat slecht onderhoud of 'wegpesten' van te verwijderen landschapselementen niet in de hand wordt gewerkt.

Elementtype	Ondergrens breedte element ⁵
Houtwal/houtsingel	3 meter <i>Zie toelichting paragraaf 2.3 Houtwallen</i>
Geriefhoutbosje	2,5 are (250 m ²)
Bomenrij	2,5 meter <i>Zie toelichting paragraaf 2.4 Bomenrijen</i>

2.3 Houtwallen

Een houtwal heeft een wallichaam (en daarmee de compensatieplicht) kan in uitzonderlijke gevallen in omvang en afmeting afwijken van bovengenoemde minimummaten. In dat geval moet onderbouwd kunnen worden dat dit karakteristiek is in de omgeving.

2.4 Bomenrijen

Een bomenrij is over het algemeen éénrijig en hoeft dan ook enkel in de lengte te worden opgemeten. Als de bomenrij echter gecompenseerd wordt als bijv. houtsingel, zal ook de breedte moeten worden opgemeten en geldt de minimummaat als ondergrens.⁶

2.5 Aaneengesloten houtopstand

Wanneer een landschapselement door gaten of doorgangen niet meer volledig is, wordt alleen het zogenaamde aaneengesloten gedeelte van een element gecompenseerd. Aaneengesloten houdt in dat het element niet of nauwelijks doorbroken of doorsneden is en daardoor een geheel vormt. Eén of twee onderbrekingen van in totaal maximaal 10 meter per 100 meter worden niet als onderbreking gezien en tellen gewoon mee in de compensatieplicht. Is de totale lengte van onderbrekingen groter dan 10 meter per 100 meter, dan wordt de luchtfoto van 2000 geraadpleegd om na te gaan of dit een recente ontwikkeling is. Indien op de luchtfoto van 2000 sprake is van een aaneengesloten houtopstand, telt de lengte (ook al is deze meer dan 10 meter) gewoon mee in de compensatieplicht. Indien op de luchtfoto van 2000 ook sprake is van dezelfde onderbrekingen van meer dan 10 meter, dan worden deze meters afgetrokken van de totaal te compenseren lengte.

⁵ De ondergrens is bepaald aan de hand van: *Instructiewijzers landschapselementen*, Landschap Overijssel, 2011; *Dienstenbundel Noordoost Twente*, Stichting Groene Blauwe Diensten Overijssel, 2011; *Omrekenfactoren Groene Blauwe Diensten*, Stichting Groene Blauwe Diensten Overijssel, 2010; *Handboek Agrarisch Natuurbeheer*, Landschapsbeheer Nederland, 2001.

⁶ Het te compenseren landschapselement moet minstens tot hetzelfde type element behoren, of tot een element met een hogere waarde. Waardering van de landschapselementen binnen de cascobenadering, van hoog naar laag: houtwal, houtsingel, geriefhoutbosje, bomenrij. *De cascobenadering in Noordoost-Twente*, Alterra, 2012.

2.6 Houtige opslag

Vooral in sloten en op oevers ontstaat al snel opslag van bijvoorbeeld wilg of els. Voor houtige opslag geldt dat deze bij verwijderen wordt meegeteld als te compenseren landschapselement als de bomen en evt. struiken (niet alleen struiken) vijf jaar of ouder zijn.⁷ Bij twijfel wordt de luchtfoto van 2000 geraadpleegd, indien op de luchtfoto duidelijk sprake is van houtige opslag of zelfs een landschapselement, is dit leidend voor de compensatieplicht.

2.7 Eigendomssituatie

Landschapselementen kunnen enkel verwijderd worden indien aantoonbaar is dat het element in eigendom van één eigenaar is, bijvoorbeeld door middel van een uittreksel van het Kadaster. Is dit niet het geval dan kan in een uitzonderingssituatie het landschapselement alsnog verwijderd worden in samenspraak met de betreffende eigenaren. Compensatieplicht die de betreffende eigenaren dan krijgen loopt tot aan de eigendomsgrens.

2.8 Veld- of GIS-meting

De lengte en breedte van het element wordt aan de hand van een veldmeting met meetband of meetwiel bepaald of aan de hand van een GIS meting met recent kaartmateriaal (2010 of jonger). Bij afwijkingen tussen veldmeting en GIS meting is de in het veld gemeten lengte altijd bepalend.

De in het veld of in GIS opgemeten lengte of oppervlakte van een element mag afgerond worden, voor lengtes mag dit tot maximaal 5 meter, voor oppervlaktes tot maximaal 10 vierkante meter. *Voorbeeld: een element van 132 meter mag worden afgerond op 130 meter, een element van 2058 vierkante meters mag worden afgerond op 2060 vierkante meters.*

⁷ Aansluitend op de Boswet, Provincie Overijssel

3 Aanbevelingen bij het opnieuw aanleggen van landschapselementen

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gegeven ten aanzien van aanleg en beheer van landschapselementen. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de Dienstenbundel Noordoost Twente⁸ en de Instructiewijzers landschapselementen⁹.

3.2 Algemene aanbevelingen

Aanbevelingen voor nieuw aan te planten elementen, die als compensatie voor een ander element wordt aangeplant zijn hieronder puntsgewijs weergegeven. Uitgebreidere aanbevelingen voor aanplant en beheer van houtwallen, houtsingels, geriefhoutbosjes en bomenrijen worden gegeven in Bijlage 1.

- Het element maakt geen onderdeel uit van het erf, tenzij het element het landschap doorkruist;
- In het element bevinden zich geen opstallen, tenzij beschreven in een goedgekeurd bestemmingsplan;
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, met uitzondering van een stekkenbehandeling van ongewenste soorten zoals Amerikaanse vogelkers, acacia en ratelpopulier;
- Voor de aanplant worden inheemse en bij voorkeur streekeigen soorten gebruikt, zie paragraaf 3.3 Inheems en streekeigen plantmateriaal;
- Bemesting binnen het landschapselement is niet toegestaan;
- Het element wordt op de juiste manier beheerd en in de juiste beheercyclus, zie Bijlage 1;
- Indien op het aangrenzende perceel grondgebruik plaatsvindt welk schade kan veroorzaken aan het landschapselement, dan dient het element te zijn afgerasterd. Of er wordt een grondbewerkingsvrije zone in acht genomen van tenminste 0,5 meter vanaf de voet van het element;
- Bij het plaatsen van rasters mogen geen palen gebruikt worden die verduurzaamd zijn door gebruik van milieubelastende stoffen maar van duurzame, onbehandelde soorten. Tropisch hardhout is niet toegestaan. Palen en hekwerk zijn in een natuurlijke houtkleur.

3.2.1 Nazorg

Als een nieuw element ter compensatie voor een ander landschapselement is aangeplant, moet deze na aanplant ook de juiste nazorg krijgen. Bij droogte moet water gegeven worden, tot 10% uitval van het geplante materiaal moet ingeboet worden en bij extreme wildvraat moeten beschermende middelen worden ingezet voor de net geplante bomen of struiken.

⁸ Stichting Groene Blauwe Diensten Overijssel, 2011

⁹ Landschap Overijssel, 2011

3.2.2 Wetgeving en vergunningen

Een eigenaar die in het kader van het casco beleid een aanvraag indient, dient er zelf zorg voor te dragen dat werkzaamheden uitgevoerd worden binnen de geldende wet- en regelgeving van gemeentelijk en provinciaal beleid. Daarnaast is de eigenaar verantwoordelijk voor het aanvragen van eventueel benodigde vergunningen of ontheffingen (bijv. flora- en faunawet ontheffing).

3.2.3 Duurzame instandhouding

Het is verplicht nieuwe elementen duurzaam in stand te houden (o.a. door het juiste beheer te voeren). Er kan gebruik worden gemaakt van een Groene Blauwe Diensten contract voor het beheer van een landschapselementen, www.groeneblauwedienstenoverijssel.nl. De aanbevelingen in dit hoofdstuk sluiten gemakshalve aan op de Dienstenbundel Noordoost Twente, zodat elementen eenvoudig in een Groen Blauwe Diensten contract kunnen worden ondergebracht. Indien budgettaire of om andere redenen geen mogelijkheden meer zijn via Groene Blauwe Diensten, is het wenselijk te zoeken naar andere opties om het onderhoud van de nieuwe elementen te verduurzamen.

3.3 Inheems en streekeigen plantmateriaal

Wanneer een element wordt verwijderd dient dit gecompenseerd te worden met inheems plantmateriaal en bij voorkeur streekeigen. Hiermee worden boom- en struiksoorten verstaan die van nature in een gebied voorkomen (inheems) en soorten die vanuit natuurlijk en cultuurhistorisch perspectief in een specifiek gebied voorkomen (streekeigen).

Onderstaande lijst laat voor Noordoost Twente streekeigen boom- en struiksoorten zien¹⁰, die de voorkeur heeft om aanplant te worden in Noordoost Twente in het kader van de casco benadering. Deze boom- en struiksoorten zijn streekeigen voor Noordoost Twente.

Voor NOT streekeigen boom- en struiksoorten		Extra opmerkingen
Zwarte Els	<i>Alnus glutinosa</i>	Op vochtige / natte bodems.
Ruwe berk	<i>Betula pendula</i>	--
Zachte berk	<i>Betula pubescens</i>	Op vochtige / natte bodems.
Haagbeuk	<i>Carpinus betulus</i>	Natuurlijk voorkomen in Twente.
Rode Kornoelje	<i>Cornus sanguinea</i>	Oost Twente. Met mate aanplanten.
Hazelaar	<i>Corylus avellana</i>	--
Tweestijlige meidoorn	<i>Crataegus laevigata</i>	Hoge dichtheid in Twente.
Eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>	--
Brem	<i>Cytisus scoparius</i>	Met mate aanplanten.
Wilde	<i>Euonymus</i>	Alleen aanplant langs de Dinkel en langs beken.

¹⁰ *Lijst inheems en streekeigen beplanting*, Bremer, Provincie Overijssel, 2012. Bronnen die gebruikt zijn: *Inheemse bomen en struiken in Nederland*, Maes, 2007; *Atlas van de flora van Overijssel*, Floron, 2000; *Floradatabase Provincie Overijssel*, Florapunt, 2012; *Meidoornheggen in Overijssel - concept*, Bremer, Provincie Overijssel, 2012.

kardinaalmuts	europaeus	Niet in hoogveen- en laagveenontginningsgebied.
Es	Fraxinus excelsior	Op vochtige / natte bodems. Grote problemen op dit moment met essentakziekte. Wachten met aanplant totdat ongevoelige lijnen beschikbaar zijn.
Hulst	Ilex aquifolium	Oost Twente. Inheems op de hogere zandgronden.
Wilde Appel	Malus sylvestris	Komt voor op enkele plekken in Twente.
Wilde Mispel	Mespilus germanica	Verspreid voorkomen in Oost Twente.
Grove Den	Pinus sylvestris	Met mate aanplanten.
Zwarte populier	Populus nigra	Beperken tot Dinkeldal.
Zoete Kers	Prunus aevium	Oost Twente.
Gewone Vogelkers	Prunus padus	--
Sleedoorn	Prunus spinosa	--
Wilde Peer	Pyrus pyraeaster	Incidenteel in Oost Twente.
Zomereik	Quercus robur	--
Wintereik	Quercus petraea	Met mate aanplanten.
Sporkehout (Vuilboom)	Rhamnus frangula	--
Wegedoorn	Rhamnus cathartica	Oost Twente, Dinkeldal, zeldzaam in rest van Twente. Met mate aanplanten.
Kruisbes	Ribes uva-crispa	Oost Twente.
Bosaalbes	Ribes rubra	Oost Twente.
Hondsroos	Rosa canina	--
Kale Struweelroos	Rosa dumalis	--
Egelantier	Rosa rubiginosa	Noordoost Twente. Met mate aanplanten.
Kleinbloemige Roos	Rosa micrantha	Oost Twente.
Viltroos	Rosa tomentosa	Noordoost Twente.
Grauwe Wilg	Salix cinerea	--
Boswilg	Salix caprea	--
Bittere Wilg	Salix purpurea	Oost Twente.
Katwilg	Salix viminalis	--
Gewone Vlier (Zwarte Vlier)	Sambucus nigra	Met mate aanplanten.
Trosvlier (Bergvlier)	Sambucus racemosa	Met mate aanplanten.
Wilde Lijsterbes	Sorbus aucuparia	--
Hollandse Linde	Tilia x euopaea / Tilia x vulgaris	--
Winterlinde (Kleinbladige)	Tilia cordata	Oost Twente verspreide vindplaatsen. Aanplant terughoudend en historisch doordacht doen in buitengebied. Hierbij rekening houdend met al bestaande groeiplaatsen.
Zomerlinde	Tilia platyphyllos	Heel terughoudend met aanplant in buitengebied Noordoost Twente.
Gaspeldoorn	Ulex europaeas	Voorkomen in Twente sporadisch. Met mate aanplanten.
Ruwe Iep (bergiep)	Ulmus glabra	Vindplaatsen in Oost Twente. Met mate aanplanten.
Fladderiep (Steeliep)	Ulmus laevis	Vindplaatsen in Zuidoost Twente. Met mate aanplanten.

Bijlage 1

Aanbevelingen aanplant en beheer HOUTWAL en HOUTSINGEL

Landschap
Overijssel

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

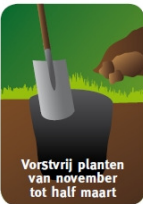
Plantwijzer houtwal en (elzen)singel

Tijdens transport wortels afdekken om uitdroging te voorkomen

Plantmateriaal in bosjes opkuilen

Vorstvrij planten van november tot half maart

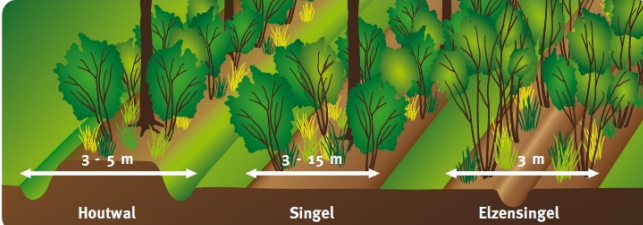
Schudden tijdens het planten

Grond aanstampen

In groeiseizoen bij droogte water geven

Houtwal Singel Elzensingel

Cyclus afhankelijk van houtsoort en bodem
Schuin afzetten op ca 20 cm
Hakhoutcyclus

Houtwallen en singels verbinden

Houtwallen en singels hebben een ecologische functie. Voor veel planten en dieren vormen ze een netwerk van verbindingswegen in een landschap zonder natuurgebieden. Ook dragen houtwallen en singels bij aan de identiteit en schoonheid van een streek, aantrekkelijk voor wandelaars en fietsers.

Gebruik voor een nieuwe houtwal of singel bosplantsoen van 80 tot 100 centimeter hoog. Plaats de bomen in het midden en de struiken aan de randen met een onderlinge afstand van ca 1 bij 1 meter. Plant op droge grond eik of ruwe berk, op natte grond els, wilg of zachte berk. Kies in de

struiklaag bijvoorbeeld voor lijsterbes, sleedoorn, hondsroos en kardinaalsmuts. Een elzensingel, vaak gelegen langs een sloot, bestaat hoofdzakelijk uit zwarte els. Plaats altijd een raster om veevraat te voorkomen.

Zet een houtwal of singel met snel groeiende soorten eens in de 8 tot 10 jaar af, met langzaam groeiende soorten eens in de 15 tot 20 jaar. De diameter van de bomen of struiken bepaalt de hoogte waarop wordt afgezet. Laat (oude) bomen met veel holtes en zeldzame struiken staan. Zet niet alle houtwallen en singels tegelijk af, dat is beter voor de biodiversiteit.

Steun onze bijzondere natuur en ons streekeigen landschap!
Word beschermer! Meer info: www.landschapoverijssel.nl

1 Plantmateriaal

Bij de aanplant van een houtwal of houtsingel wordt gebruik gemaakt van bosplantsoen. Kwaliteitseisen waaraan het bosplantsoen moet voldoen:

- Maat 80-100;
- Bij voorkeur plantmateriaal van autochtone herkomst of gecertificeerde kweek (zie www.bronnen.nl), zie paragraaf 3.3 Inheems en streekeigen plantmateriaal;
- Norm C.R.O.W / N.E.N. 7712.

2 Aanplant

Plantafstand waaraan voldaan moet worden bij aanplant van een houtwal of houtsingel is ca 1 x 1 m.

Bij aanplant van een houtwal of houtsingel geldt voor de breedte van het element dezelfde ondergrens als bij het bepalen van de compensatieplicht voor een landschapselement, zie paragraaf 2.2 Lengte en breedte opmeten.

Een nieuwe houtwal of houtsingel is minimaal 25 m lang, om te voorkomen dat, ter compensatie van te verwijderen elementen, gaten in bestaande elementen worden aangevuld. Indien de compensatieplicht minder is dan 25 meter, dan kan van deze minimumlengte worden afgeweken.

Indien sprake is van een wallichaam dient deze minimaal 50 cm hoog en maximaal 10 meter breed te zijn. Bij een houtsingel is deze aarden wal niet aanwezig en gelden deze eisen dan ook niet.¹¹ Een houtsingel is maximaal 15 meter breed.¹²

NB: de eventuele oppervlakte tussen de jonge aanplant en een nieuw geplaatst raster telt niet mee als compensatie.

3 Beheer

Het onderhouden van een houtwal of houtsingel kan bestaan uit werkzaamheden ten behoeve van duurzaam beheer met eindkap en ten behoeve van duurzaam beheer zonder eindkap.

Het onderhouden van een houtwal of houtsingel kan worden onderverdeeld in:

- Jaarlijkse onderhoud;
- Tussentijdse ingrepen;
- Eventueel de eindkap;
- Verwijderen van ongewenste soorten.

Het **jaarlijks onderhoud** bestaat uit het verwijderen van ongewenste gewassen uit de wal of singel. Hierbij gaat het om uitheemse soorten en bijvoorbeeld het maaien van braam en ruigtekruiden.

¹¹ *Dienstenbundel Noordoost Twente*, Stichting Groene Blauwe Diensten Overijssel, 2011

¹² *Instructiewijzers landschapselementen*, Landschap Overijssel, 2011

Tussentijdse ingrepen (één of twee binnen 15 jaar) zijn bedoeld om de overhangende takken te verwijderen. Naast het reguliere onderhoud zullen opengevallen plekken (tot 10% inboet) moeten worden opgevuld met nieuwe aanplant.

De eventuele **eindkap** vindt eens in de 12-15 jaar plaats. Voor een elzensingel geldt een eindkap na 10-15 jaar. Een element waarbij eindkap wordt toegepast is in hakhoutbeheer. Hierbij worden alle stammen afgezet op 5-15 cm boven de grond. Het doel van deze maatregel is het verjongen van de beplanting. Bij het afzetten is het van belang dat er genoeg licht op de bodem valt om de stobben te laten uitlopen. Om te voorkomen dat een kaal landschap ontstaat en dieren worden weggejaagd is het afzetten van de houtwallen gefaseerd in tijd en plaats erg belangrijk. De leeftijdsvariatie is tevens gunstig voor planten en dieren.

Ongewenste soorten verwijderen houdt in dat boom-/struiksoorten die gaan overheersen maar niet in de houtwal of houtsingel thuishoren, moeten worden gerooid. Dit zijn bijvoorbeeld de Amerikaanse vogelkers (prunus), gewone esdoorn, Noorse esdoorn en ratelpopulier. De afgezette stammen van deze soorten worden ingesmeerd met glyfosaat om nieuwe uitlopen te voorkomen.

NB: het beheer van een houtwal of houtsingel vindt plaats in de periode van 1 oktober tot 15 maart en bij berkenhakhout tussen 1 oktober en 15 februari ter voorkoming van stambloeding.

Landschap
Overijssel

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

Plantwijzer gerief-, hakhout- en vogelbosje

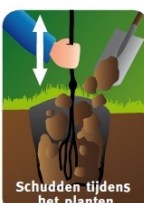
Tijdens transport wortels afdekken om uitdroging te voorkomen

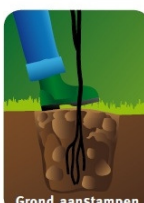
Plantmateriaal in bosjes opkuilen

Vorstvrij planten van november tot half maart

Schudden tijdens het planten

Grond aanstampen

In groeiseizoen bij droogte water geven

Binnenin schaduw-verdragende soorten
1 m
Aan de buitenkant zonninnende soorten

Een vogelbosje onderscheidt zich door besdragende struiken

In een hakhout- of vogelbosje wordt eindkap toegepast
ca 20 cm

Een geriefhoutbosje wordt gedund
ca 20 cm

Plant ook eens een bosje

Een klein bosje op of buiten het erf. Niet alleen mooi, maar ook functioneel. Afhankelijk van het soort bosplantsoen levert zo'n bosje namelijk geriefhout, hakhout of voedsel voor vogels op. Het beheer van deze bosjes is afhankelijk van de gekozen functie.

Voor het aanplanten van een bosje wordt 3-jarig bosplantsoen gebruikt van 80 tot 100 centimeter hoog. Plaats de bomen die van veel zon houden aan de rand van het bosje. En voorkom veevraat door op 1 tot 2 meter afstand een raster te plaatsen. Geriefhout- en hakhoutbosjes hebben een opper-

vlakke van 250 tot 5.000 m². Vogelbosjes zijn met maximaal 500 m² wat kleiner. Vogelbosjes bestaan vooral uit besdragende struiken die veel vogels aantrekken. Geriefhoutbosjes leveren brandhout, zaaghout, staken, palen en dergelijke. Deze bosjes worden gedund; alleen de bomen die nodig zijn worden gekapt. Hakhoutbosjes leveren alleen brandhout. In een cyclus van 5 tot 20 jaar wordt op een paar overstaande bomen na een aaneengesloten stuk tot 20 centimeter boven het maaiveld afgezet. Zorg dat er niet te veel sneoiafval blijft liggen. Dit om verrijking van de bodem en daarmee de groei van bijvoorbeeld brandnetel en bramen tegen te gaan.

Steun onze bijzondere natuur en ons streekeigen landschap!
Word beschermer! Meer info: www.landschapoverijssel.nl

1 Plantmateriaal

Bij de aanplant van een geriefhoutbosje wordt gebruik gemaakt van bosplantsoen. Kwaliteitseisen waaraan het bosplantsoen moet voldoen:

- Maat 80-100;
- Bij voorkeur plantmateriaal van autochtone herkomst of gecertificeerde kweek (zie www.bronnen.nl), zie paragraaf 3.3 Inheems en streekeigen plantmateriaal;
- Norm C.R.O.W / N.E.N. 7712.

2 Afmetingen aanplant

Plantafstand waaraan voldaan moet worden bij aanplant van een geriefhoutbosje is ca 1 x 1 m.

Bij aanplant van een geriefhoutbosje geldt voor de oppervlakte van het element dezelfde ondergrens als bij het bepalen van de compensatieplicht voor een landschapselement, zie paragraaf 2.2 Lengte en breedte opmeten, om te voorkomen dat, ter compensatie van te verwijderen elementen, gaten in bestaande elementen worden opgevuld. Het element is minimaal 2,5 are (250 m²) en maximaal 50 are (5.000 m²) groot.

3 Beheer

Het onderhoud van een geriefhoutbosje is afhankelijk van het type bosje:

- **Type 1:** geriefhoutbosje met eindkap, langzaam groeiende soorten. In dit type geriefhoutbos wordt minimaal 80% van de oppervlakte beheerd als hakhout. Het hakhout wordt, afhankelijk van boomsoort en groeisnelheid, periodiek afgezet. Naast hakhout kan er ook een struiklaag aanwezig zijn.
- **Type 2:** geriefhoutbosje met maximaal 20% hakhout, bijvoorbeeld erfbosjes. In dit type geriefhoutbos is maximaal 20% hakhout aanwezig in hoofdzakelijk de randen van het bosje. De boomlaag bestaat uit hoog opgaande bomen. Daarnaast kan een struiklaag aanwezig zijn.

Het onderhouden van een geriefhoutbosje kan worden onderverdeeld in:

- Jaarlijks onderhoud;
- Tussentijds ingrijpen;
- Verwijderen ongewenste soorten;
- Hakhoutbeheer, geheel of gedeeltelijk.

Het **jaarlijks onderhoud** geldt alleen voor geriefhoutbosje type 2 en bestaat uit het maaien van overhangende bramen over maximaal 50% van de randlengte.

Tussentijds ingrijpen (één keer per 15 jaar) is bedoeld om de overhangende takken te verwijderen, dit geldt alleen voor geriefhoutbosje type 2. Voor beide typen geldt dat opengevallen plekken (tot 10% inboet) moeten worden opgevuld met nieuwe aanplant.

Verwijderen ongewenste soorten is bij beide typen van belang. Het is van belang om het eigen karakter van de bosjes in stand te houden en ze niet te laten overwoekeren door onder andere Amerikaanse vogelkers en ratelpopulier. De afgezette stammen van deze soorten worden ingesmeerd met glyfosaat om nieuwe uitlopen te voorkomen.

Op een geriefhoutbosje wordt **geheel of gedeeltelijk hakhoutbeheer** toegepast. Hiertoe zal het bosje in één keer, of in fasen, elke 12-15 jaar worden afgezet. Bij het afzetten is het van belang dat er genoeg licht op de bodem valt om de stobben te laten uitlopen.

NB: het beheer van een geriefhoutbosje vindt plaats in de periode van 1 oktober tot 15 maart en bij aanwezigheid van berkenhakhout tussen 1 oktober en 15 februari ter voorkoming van stambloeding.

Landschap
Overijssel

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

Plantwijzer (fruit)bomen

transport

Tijdens transport wortels goed inpakken om uitdrogen te voorkomen.

voorbereiding

aarde vermengen met potgrond zonder mest

niet meteen geplant, dan zo inkuren

diepte 70 cm

breedte 50 cm

paal hoogte 125 cm

paal ten zuidwesten van de boom plaatsen

planten

boom schudden tijdens planten

tussen 15 november en 1 maart

erst een laag vermengde potgrond met aarde aanbrengen

wortelhulz' ontknibbel en boven maximaal plaatsen

grond aantampen

wortels spreiden

nazorg

tijdens groeiseizoen regelmatig watergeven vooral in droge periodes

na 5 jaar paal + boomband verwijderen

aarden met een water tinnen te houden

Behandel bomen met respect

Plannen om een mooie (fruit)boom te planten? Bedenk dan wel dat bomen er niet van houden om verplant te worden. Behandel ze daarom met respect. Niet alleen tijdens het transport en de aanplant, maar vooral ook gedurende de eerste drie jaar.

Respect betekent dat de wortels tijdens het transport goed zijn ingepakt. Dit voorkomt uitdroging. Respect betekent een ruim plantgat, dat de wortels alle ruimte geeft om te groeien. Respect betekent veel water in de eerste drie jaar. Dit zorgt voor een optimale groei. Respect betekent een ruim raster rond de stam. Vee kan dan geen schade aanbrengen

aan de bast en het cambium, dat zorgt voor de aanvoer van voedingsstoffen. Respect betekent geen extra aarde of (zwaar) verkeer over de wortels. Dit voorkomt dat wortels breken of verstikken door gebrek aan water en zuurstof. Fruitbomen moeten na het planten direct worden gesnoeid. In de eerste vier à vijf jaar vormsnoei, daarna onderhoudsnoei. Vormsnoei is vooral gericht op de stand van de takken, onderhoudsnoei op de productie van vruchten. Landschap Overijssel biedt diverse snoeicursussen aan. Ook vrijwillige hoogstambrigades kunnen hulp bieden. Kijk voor meer informatie op www.landschapoverijssel.nl.

Steun onze bijzondere natuur en ons streekeigen landschap!
Word beschermer! Meer info: www.landschapoverijssel.nl

1 Plantmateriaal

Bij de aanplant van een bomenrij wordt gebruik gemaakt van laanbomen. Er worden bomen gebruikt van dezelfde soort en dezelfde leeftijd. Kwaliteitseisen waaraan de laanbomen moeten voldoen:

- Maat 10-12;
- Bij voorkeur plantmateriaal van autochtone herkomst of gecertificeerde kweek (zie www.bronnen.nl), zie paragraaf 3.3 Inheems en streekeigen plantmateriaal;
- Per boom een boompaal plaatsen van onbehandeld hout (lengte ca 240 cm, diameter 8 cm) en een boomband (rubber) inclusief schuifstuk met een breedte van minimaal 5 cm en een dikte van minimaal 4 mm;
- Bij elke boom wordt grondverbetering toegepast te weten 50L onbemeste potgrond.

2 Afmetingen aanplant

Plantafstand waaraan voldaan moet worden bij aanplant van een bomenrij is ca 8 - 10 m tussen iedere boom.

Bij aanplant van een bomenrij geldt een minimale lengte van 25 meter, om te voorkomen dat, ter compensatie van te verwijderen elementen, gaten in bestaande elementen worden opgevuld. Indien de compensatieplicht minder is dan 25 meter, dan kan van deze minimumlengte worden afgeweken.

3 Beheer

Het onderhouden van een bomenrij kan worden onderverdeeld in:

- Jaarlijks onderhoud;
- Periodieke maatregelen.

Het **jaarlijkse onderhoud** bestaat uit maaien van de ondergroei van gras/kruiden. Afhankelijk van de voedselrijkdom en lichtval mag dit 2 à 3 keer per 7 jaar gefaseerd plaatsvinden. Te allen tijde dienen de bomen gevrijwaard te blijven van maaischade! Het vrijkomende maaisel dient direct afgevoerd te worden. Het verterende en rottende maaisel zorgt voor een ongewenste verrijking van de grond en zal ontwikkeling van ongewenste kruiden (m.n. brandnetel) tot gevolg hebben. Indien zich onder de bomen een mooi ontwikkelde kruidenvegetatie bevindt, moet de eerste maaibeurt plaatsvinden nadat het zaad gevormd en gevallen is.

Periodieke maatregelen bestaan uit het eventueel opsnoeien van de bomen en systematische boomcontrole. De bomen kunnen eventueel periodiek opgesnoeid worden. Het opsnoeien wordt tot een minimum beperkt, zodat de bomen zo vrij mogelijk uit kunnen groeien. De boom mag tot maximaal één derde van onderaf opgesnoeid zijn. Slechts wanneer overhangende takken een (onevenredige) belemmering vormen voor de bedrijfsvoering kunnen ze worden opgesnoeid, maximaal 1x per 5 jaar. Periodieke maatregelen houden ook in dat zieke takken worden verwijderd. Het hout dat vrijkomt bij de snoei wordt afgevoerd of versnipperd. Systematische boomcontrole is nodig om de veiligheid van een bomenrij te garanderen. Gemiddeld worden de bomen 1x per 4 jaar visueel geïnspecteerd op vitaliteit, takbreuk etc.

NB: Beheer aan de bomenrij geschied in de periode van 1 oktober tot 15 maart.